

Nie domyślasz się widzu, ile to roboty! Zanim kurtyna pójdzie w górę...

Trzy miesiące narodzin przedstawienia teatralnego

NIE. Ona nie może być bruletką. Szczupła, drobna, z jaśniejszymi włosami, łagodne niebieskie oczy. Wtedy jej wygląd zewnętrzny odzwierciedlił cechy charakteru. Uosobienie kobiecości i dobroci. O tak widzę ją. Przechodzi przez scenę i siada. Tu. Naprzeciwko niego. Ale... Czy on nie powinien być...

Mała lampka na biurku pali się długo tej nocy. Reżyser wstaje, chodzi po pokoju, znowu siada, głośno dyskutuje sam ze sobą, głębocko zamyślony, opiera głowę na rękach i tworzy.

Tworzy koncepcję przedstawienia teatralnego. Wielokrotnie przeczytał wszystkie sceny, zna je niemal na pamięć. Zatrzymywał się nie raz nad każdą postacią, cechami jej charakteru i barwą włosów. Zestawiał bohaterkę sztuki z aktorką, której powierza rolę. Zna ją dobrze. Wie, jakimi środkami artystycznym rozporządza, na co ją stać i czego można od niej wymagać. Bo reżyser nie może tworzyć swoich koncepcji w oderwaniu od aktora. Musi zdawać sobie sprawę z indywidualnych możliwości artysty i z jego typu.

PIERWSZA PRÓBA

SZTUKA jest już opracowana. Przenosimy się teraz do teatru. Zebrał się cały zespół. Każdy ma przed sobą egzemplarz. Dziś pierwsza próba. Siadamy przy stole i czytamy uważnie, głośno całą sztukę. Nie wystarczy tylko znać swoją rolę i ostatnie słowa partnera. Analiza to podstawa dobrego przedstawienia. Aktorzy znają już epokę, środowisko, w którym

Drobiazgowe dyskusje nad koncepcją wielogodzinne próby wiele nieprzespanych nocy

Napisała L. Woyciechowska

Moskwie. Do czasów Stanisławskiego próby trwały tylko dwa tygodnie, czasem nawet krócej. Aktor otrzymywał do ręki swoją rolę i stawiano go na scenie. Wielcy artyści: o wybitnym talencie, jakimś instynktem potrafili wczuć się w różne postacie. Bezspornie stwarzali kreacje. Równocześnie jednak stwarzali przepaść pomiędzy sobą, a resztą zespołu. Przedstawienie opierało się często na jednym tylko aktorze. Był to idealny grunt dla wzrastania tego, jak go dziś nazywamy, gwiazdorstwa. Rolę teatru zespołowego oraz prób analitycznych w polskim teatrze rozumiał i wprowadzał w życie Juliusz Osterwa w Teatrze Reduta.

Przedstawienie tworzyć musi cały zespół. Odtwórca nawet najmniejszej roli też nadaje charakter całemu spektaklowi.

PRZECHODZIMY NA SCENĘ

NERWOWE podniecenie ogarnęło dziś cały zespół. Po miesiącu siedzenia trzeba wstać od stolika i przejść na scenę.

Przedstawienie jest właściwie gotowe już na dobrych kilka dni przed premierą. Przeważnie w ostatnim etapie prac nic się już nie zmienia.

Pełne trzy miesiące minęły od chwili, gdy reżyser wziął do ręki egzemplarz sztuki.

Na mieście porozlepiano afisze, w gazetach wydrukowano zapowiedzi, od samego rana ludzie tłum-

Premiera. Scena ze „Szkłanki wody“ Seribe'a.

gdzie ją postawić i w którym momencie?

Czy do palenia w piecu wystarczy jeden kubełek, czy może dwa?

Czy mówić swoją kwestię siedząc, czy stojąc?

Przy jakim słowie wstać i kiedy podojść do partnera?

Przez kilka dni, po kolei opracowujemy każdy akt. Coraz lepiej

nie oblegają kasę. Premiera! To słowo elektryzuje dziś cały teatr. Trema, obawa czy się uda—podniecenie.

Wieczorem zabyły światła reflektorów. Powoli podnosi się kurtyna. Zaczynamy przedstawienie. To, nad czym zespół pracował przez długie trzy miesiące, pokazuje dziś najsurowszemu sędziemu-publicznemu.

działają się akcją i społecznie pod-
dłoże. Każda rola musi być zbudowa-
na od podstaw i nie tylko zbudowa-
wana, ale zrozumiana i głęboko
przemysłana.

— Sztuka, która będziemy
grać — mówi reżyser — wysta-
wana była już wielokrotnie na
różnych scenach. Dziś jednak
chciałbym, byśmy ją zrobili ina-
czej. Sprawy, które kiedyś były
tuszowane, musimy podkreślić z
punktu widzenia społecznego.
Zdajmy sobie wstępnie sprawę,
co skłaniało bohaterkę do takich,
a nie innych czynów, co wpły-
nęło na ukształtowanie jej ży-
cia. Kto ponosi winę za jej krzy-
wdę? Jaka ona była i dlaczego?

W ten mniej więcej sposób na-
kreśli reżyser każdą postać w sztu-
ce według swojej koncepcji. Ale
nie na tym koniec.

— Ja nie zgadzam się z pana o-
kreśleniem charakteru bohaterki—
mówi młoda aktorka — nie w ten
sposób chciałabym zagrać tę rolę
i nie tak ją czuję. Zamierza pan
stworzyć cukierkowa blondynkę i z
koloru włosów i z charakteru. Nie.
Łagodność i kobiecość jest tu, mo-
im zdaniem, raczej pozorna. Ta
dziewczyna może być blondynką,
ale ma silny i zdecydowany cha-
rakter. Niech pan przejrzy kilka
scen. Na przykład tu...

Pochylają się głowy nad tekstem.
Dyskusja prowadzona między dwie
ma osobami zaczyna interesować
wszystkich. Padają uwagi, wymie-
nia się zdania i poglądy. Reżyser
ustępuje. Młoda aktorka przekona-
ła go o słuszności swojej opinii.
Ma rację. Nie wolno narzucać su-
biektywnego poglądu, gdyż każda
postać może być w różny sposób
interpretowana. Koncepcja aktorki
jest lepsza i lepiej odpowiada ca-
łości przedstawienia.

Dyskusji takich jest wiele. Im
więcej ich, tym lepiej. Świadczą
one bowiem o stosunku aktora
do pracy, o zainteresowaniu i o
przeżywaniu roli, a nie o mecha-
nicznym uczeniu się jej na pa-
mięć.

Na próbach analitycznych za-
rysowują się właściwe postacie i
właściwy sens przedstawienia.

Próby analityczne to najważniej-
szy etap prac nad sztuką. Trwają
one zwykle około miesiąca. Twór-
cą koncepcji był Stanisławski, za-
łożyciel słynnego teatru MCHAT w

mówią doświadczeni aktorzy —
to koszmar. Znika wszystko, czego
się człowiek nauczył przy stoliku.
Istny chaos w głowie i na scenie.
Nawet tekst zupełnie ginie.

Sztukę trzeba opracować w każ-
dym, najdrobniejszym szczególe.
Aktor musi wiedzieć nie tylko po
jakich słowach współgrających
wejdzie na scenę, ale i z której
strony ma się ukazać, gdzie sta-
nąć, na jakim krześle usiąść. Ak-
tor wiedzieć musi również, jaki
jest np. rozkład mieszkania, jeżeli
nawet tylko jeden pokój widzimy
na scenie. Akcja sztuki toczy się

idzie. Wszyscy znają już swi-
miejsca.

DŁGIE GODZINY W SAMOTNOŚCI

PRACA nad przedstawieniem
nie ogranicza się jedynie do
prób w teatrze. Każdy aktor spe-
dza długie godziny w samotności
i uczy się roli. Nie tylko pamięci-
wo. Musi się żyć ze swoim boha-
terem i zaczyna myśleć jego ka-
goriami.

Czy może idąc ulicą, spotkać
kiedy Czytelniku aktora dobrze zn-

Próba sytuacyjna również w Teatrze Nowym. II akt *Moralności Pani Dulskiej*. Od lewej: J. Lemen, B. Sojecka, W. Scheybal, I. Eichlerówna, M. Cwiklińska, K. Winkler.

przecież nie tylko w naszych o-
czach. Ktoś wychodzi z kuchni,
ktoś inny z salonu, czy sypialni.

Dzisiejsza próba wyraźnie nie
„idzie”. Co chwilę powstają nowe
problemy. W rozwiązaniu ich uc-
zestniczy cały zespół. Aktorzy co-
raz to przenoszą się z jednego fo-
tela na drugi, z boku sceny na śro-
dek. Nie wystarczy bowiem, że ro-
le mają postawione. Trzeba całą ak-
cję sztuki umiejscowić i rozplano-
wać na scenie.

Nie wiesz, widzu, który w wy-
godnym fotelu siedzisz na przed-
stawieniu i z zainteresowaniem
śledzisz, co dzieje się na scenie,
ile wysiłku włożył ci, — których
teraz oklaskujesz, — w każdy
swoój ruch i gest. Nie wiesz nawet,
entuzjasto teatru, ile razy rozwa-
żano pozornie najprostsze szczegó-
ły przedstawienia.

Czy wejść na scenę ze świecą,

nego ci ze sceny? Zastanowił cię
może wyraz jego twarzy, jakiś dale-
ki i obcy? Szedł, patrząc oczami
które nie widziały. Nie kłaniał się
znajomym. Zapłacił nawet mandata
za nieprawidłowe przejście przez
jezdnicę. Czy wiesz, kim był wów-
czas ten człowiek? Może Hamle-
tem, albo Mazepą, może bohate-
rem Gorkiego, może Dulskim, albo
też robotnikiem z Brygady szlifier-
za Karhana.

Aktor potrafi tylko wówczas do-
brze odtworzyć swoją rolę, gdy w-
martwą postać, narysowaną przez
pisarza, tchnie życie.

KURTYNA IDZIE W GÓRĘ!

OSTATNI okres prób to wykań-
czenie, szlifowanie, znalezienie
wzajemnego kontaktu wewnętrznego,
zgranie się ze sobą, z mebla-
mi i kostiumami.

Jedna z pierwszych prób analitycznych w Teatrze Nowym. Na warsztacie sztuka *Zapolskiej Moralności Pani Dulskiej*. Siedzą od lewej: Wł. Scheybal, Benigna Sojecka, J. Lemen, Irena Eichlerówna, Mieczysława Cwiklińska, Kazimierz Winkler, Cz. Nadworna, Danuta Urbanowicz i reżyserka Irena Babel.